

Posudek magisterské diplomové práce
Bc. Vojtěch Jíra
Scénáře budoucího vývoje města Jilemnice
Fakulta humanitních studií University Karlovy
katedra sociální a kulturní ekologie, 2017

Úvod

Vertikála lokální – regionální – globální je v dnešním globalizovaném a současně glokalizovaném světě časoprostorové komprese stále důležitější. Z podstaty globálního problému vyplývá, že dobrá a do budoucna strategická řešení na místní úrovni jsou nezbytná i pro ochranu planetárních mezí a životodárných systémů. Právě proto je důležité se pokoušet nejen o předpovědi možného vývoje jednotlivých sídel, ale také se pokusit předložit decizní sféře kvalifikovaným způsobem analýzu možností i rizik. Autor posuzované diplomové práce Bc. Vojtěch Jíra si toho je dobře vědom, i na základě kursů a předchozích diplomových prací oboru. Jeho volbu je proto třeba pochválit.

1. Obsahová stránka

Obsah práce má podrobné a přesně promyšlené členění plynoucí z podstaty řešeného problému i z charakteru místa (kapitola Kultura a sport: dvě aktivity pro Jilemnici podstatné). Stručný nezdrojovaný úvod seznamuje čtenáře se dvěma motivacemi k volbě tématu: objektivní (ohrožení a ztráta *míst*, malých sídel, zejména odlivem mladé inteligence, a subjektivní (osobní vztah *k místu – rodišti*).

Teoretická část začíná přirozeně popisem zkoumané lokality. Zatímco část věnovaná nejstarší historii se s výjimkou odkazů na webové stránky opírá o jediný, byť nepochybně validní, zdroj (Luštinec, 2007), v dalších podkapitolách je text zdrojován bohatěji. Popis je plastický a nevynechává nic podstatného (snad až na detaily: např. u konstatování, že Krkonošský národní park je nejstarším NP u nás, by bylo vhodné dodat letopočet apod.).

Kapitola „Prognostické metody“ svědčí o důkladné a vcelku úspěšné snaze autora seznámit se s metodologickými možnostmi předvídání budoucnosti a zvolit tu, jež je pro daný nejvhodnější. Při daném rozsahu je přehled velmi informativní a svědčí o porozumění věci. Jíra zcela správně uvádí, že metoda extrapolace je použitelná jen tehdy, jestliže lze předpokládat, že dané trendy budou do budoucna pokračovat (str. 35–36); právě proto volí a již v Abstraktu zdůvodňuje metodu scénářů, v níž mohou hlavní hnací síly „stoupat nebo klesat“. (Samotný Jesinghausův koncept DPSIR autor v práci neuvádí, ale zjevně jej zná a hlavně s ním dovede kvalifikovaně pracovat.) Kapitola „Cíl práce“, jež uzavírá oddíl „Prognostické metody“ poněkud nelogicky, tak má na druhou stranu svou logiku: metoda scénářů je pro daný cíl zvolena právě proto, že umožňuje namodelovat různé varianty budoucnosti a předložit je čtenáři včetně široké veřejnosti přístupnou formou včetně *vyprávění*. Zde si Jíra velmi vhodně jako důkaz správnosti své volby zvolil z možných metodologických pramenů právě Potůčka, jenž klade na naraci velký důraz (zejm. str. 31, 34).

Z týchž důvodů zdůrazňuje hned na počátku druhé, empirické části práce, klíčovou roli výsledného produktu práce, jímž je *příběh*. Aby jej bylo možné zkonstruovat ve věrohodné podobě, je nezbytné seznámit se jak s místními realitami, tak zjistit hlavní *hnací síly*, jejichž

“

ne-uplatnění je motorem čtyř variant budoucnosti. Jíra svědomitě a systematicky popisuje postup, který prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a zobecněním jejich výtěžku hnací síly vygeneruje, a vzhledem k cíli práce a požadavku komplexnosti scénářů přesvědčivě zdůvodňuje volbu čtyř pilířů trvale udržitelného rozvoje jako osnovu rozhovorů. Volba respondentů je opět založena na pečlivé úvaze, na níž nemění nic skutečnost, do jaké míry se podařilo plánované spektrum pole respondentů nakonec pokrýt. Následující „Etika výzkumu“ není jen povinnou úlitbou, autor se snaží ji v průběhu výzkumu vždy dodržet i za cenu argumentačního oslabení svých tvrzení.

SWOT analýzu a rámcovou analýzu, popsanou následně, potřeboval Jíra školsky čítankově pro organizaci získaných dat a jejich interpretaci. Ani to mu však nemohlo stačit k dosažení klíčového dílčího postupného cíle: k vygenerování dvou hnacích sil (driving forces, drivers) pro tvorbu scénářů. Ve své práci proto vědecky korektně popisuje brainstorming, který mu pomohl v této věci, ale i pro vytvoření prvního scénáře, resp. kostry všech čtyř příběhů. I jeho účastníky volí uvážlivě jako kombinaci spolužáků, s nimiž sdílí teoretické vzdělanostní zázemí, a záměrně laiků, již však dobře znají realie, jsou tvořiví a nebudou svázáni konceptuálními rámci v podobě např. udržitelného rozvoje. Celý popis všech etap výzkumu je pečlivý, nezapomíná průběžně reflektovat pozici a subjektivitu výzkumníka a příjemně se čte.

Po padesáti stránkách teorie a svědomitého popisu průběhu empirických prací se čtenář konečně dočká slibovaných čtyř příběhů. Jimi však diplomová práce nekončí: následuje poslední epistemologicky důležitá reflexe vlastní práce v kapitole „Zpětná diskuse scénářů a jejich vzniku“, v níž Jíra diskutuje reliabilitu, relevanci a validitu postupů i výsledků.

Teprve pak je zařazen Závěr, který právě proto poněkud netradičně rekapituluje i motivaci k práci, ale především možnosti jejího dalšího využití v podobě scénářů normativních, jež však již musí vytvořit a uskutečnit sami Jilemničtí.

K oběma závěrečným kapitolám a ke smyslu diplomové práce se ještě vrátím v souhrnném hodnocení.

2. Práce s literaturou

Z povahy věci jsou zdroje práce velmi rozmanité a poměrně rozsáhlé. Průkaz schopnosti práce s cizojazyčnými texty se pochopitelně neděje prostřednictvím místní faktografické literatury, ale v oblasti metodologie, kde si Jíra kromě řady tuzemských vyhledal i méně (mně) známé zahraniční texty. Za pozornost stojí účelné vytěžení méně obvyklých zdrojů, jako jsou přednášky a ústní konzultace, které také (většinou, viz níže) náležitě zdrojuje a cituje.

Jíra spíše parafrázuje a interpretuje než cituje; často (zejm. v metodologické kapitole) se zdají být uvedené formulace citacemi nebo „částečnými“ citacemi, vždy je však korektně uveden zdroj a pravděpodobně jde o autorská (Jírova) shrnutí určité pasáže zdroje.

U zdrojů bývá zvykem uvádět autora, a to i u těch méně obvyklých: „(Zdroj: prezentace z kurzu *Sociální ekologie*).“ (str. 24); autor cit. publikací se jmenuje Pavol Frič, nikoli Fryč (str. 25, 32, 33); v seznamu literatury je autor uveden správně.

Bibliografické údaje jsou uvedeny jednotně a náležitě podle oborového pravidla; internetové zdroje jsou účelně vyčleněné zvlášť.

3. Formální stránka

Práce má vcelku standardní rozsah 91 stran běžně řádkovaného vlastního textu, který však není mnohomluvný nebo dokonce nadbytečný, ale plně odpovídá komplikované metodě, podobě scénářů i důkladnosti jejich diskuse a závěrů. Nechybí český i anglický abstrakt a

“

klíčová slova, za užitečný a příkladný je možné označit seznam grafů, ilustrací a tabulek a seznam příloh, mezi nimiž nechybí přepis typického rozhovoru (ostatní jsou uvedené na příloženém CD), pracovní list – osnova rozhovorů a promyšlený projekt práce.

Stylistika ani mluvnice pravděpodobně nikdy nebude patřit k Vojtěchovým nejsilnějším stránkám; řada formulací hlavně v teoretické části mohla sledovat smysl sdělení přesněji a výstižněji. Text také rozhodně není přes usilovnou snahu o závěrečnou korekturu prost chyb, překlepů a typografických nedopatření (jen pro ilustraci:

„věnovat se lokálním tématům, je namístě“ (str. 13);

„pravidlech, které“ (str. 13)

1) směrnice , o ochraně volně žijících ptáků („směrnice o ptácích“),

2) směrnice , o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („směrnice o stanovištích“).

„...Devět scénář vývoje...“ (str. 104)

„kvalitnější“ (str. 32)

„V textu jsem se chtěl vyvarovat divokým kartám“ (str. 54)

prázdné místo na str. 26 a zbytečný „parchant“ na str. 27 atd.).

Na druhou stranu je nutné ocenit svěžest vyprávění příběhů, o nichž se zmíním podrobněji v závěrečném hodnocení.

4. Celkové hodnocení

V celé práci vysoce oceňuji poctivost a důkladnost, s jakou se Vojtěch Jíra seznámil s celou škálou metod kvalitativního výzkumu a na základě velkého množství koncepčních i později detailních konzultací a systematického budování koncepce práce v projektu je dokázal skloubit v jeden funkční celek. Rozhodující je textový *výsledek*, ale za pochvalu určitě stojí vůle, nezvykle velkoryse rozvržený čas, zaujetí a vnímavost, s nimiž Vojtěch přistupoval k výzkumu, tvorbě textu a množství společných porad. Výslednou kvalitou je celostní charakter práce, jejíž autor prokázal koncepční myšlení i hluboké srozumění se strategií udržitelného rozvoje a v níž mají nespornou výpovědní hodnotu nejen výsledné scénáře, ale i dílčí analýzy pečlivě získaných dat.

Díky stále přítomné metodologické sebekontrolě a reflexi však autor nikdy neztrácí ze zřetele hlavní cíl. Je jím vytvoření čtyř deskriptivních vyprávění, *příběhů*, jež mají sloužit decizní sféře a laické veřejnosti a musejí být proto srozumitelné a uvěřitelné. Vojtěch proto výborně vychází nejen z dobře vygenerovaných hnacích sil, ale i z *reálných realii* Jilemnice. Tento výsledek nebyl dosažen zadarmo: autor se, jak poctivě přiznává, systematicky s odstupem k napsanému textu vracel, fungování hnacích sil i jejich projev v reálném materiálu si kontroloval a v případě podezření text opakovaně přepracovával. Smysl scénářů přitom rozhodně nespočívá ve vynalézání a hromadění fiktivních pseudoexaktních (např. kvantitativních) dat, ale v uvěřitelnosti *příběhu*. Ten je budován zdánlivě naivně, prostě, ale ve skutečnosti systematicky a věrohodně. Přispívá k tomu řada faktorů: shodná časová periodizace všech příběhů, opakování témat, motivů, jež jsou přesvědčivé i zapamatovatelné, i aktérů, dbalost na rovnoměrné zastoupení všech čtyř rovin udržitelného rozvoje ve všech obdobích všech scénářů, vědomá práce s divergencí vývoje (decoupling, delinking jednotlivých oblastí v jednotlivých scénářích).

Po celou dobu práce, a i explicitně na řadě míst (např. str. 31 a násl., 98, 100, 103) Jíra nezapomíná, co sleduje: vytvoření čtyř srovnatelných *popisných (exploratorních) příběhů*, která je možno překloupat do *normativních scénářů*. To už není úkolem práce, Jíra však úkol nabízí svým jilemnickým čtenářům a dává jim i stručný, ale teoreticky podložený jasný návod, jak na to (str. 100).

“

A konečně, měla by být naplněna maxima „musí vás to bavit“ – na této práci je přes všechnu dřinu vidět, že byla řešená i psaná s chutí.

V posudku jsem nesmlčel nedostatky. Myslím, že těmi hlavními jsou hloubka čistě teoretického myšlení a formulační styl. Síla a schopnost být užitečný leží u Vojtěcha Jíry jistě především v aplikační rovině. To, že si pro ni dokázal osvojit zásadní teoretické i metodologické předpoklady, však v diplomové práci mimo jakoukoli pochybnost prokázal. Proto ji také mohu s potěšením **doporučit k obhajobě** a navrhuji **hodnocení „velmi dobře“**, v přesnějším vyjádření **11 až 14 bodů**, v závislosti na druhém posudku a výkonu diplomanta u obhajoby.

Praha 13. června 2017

PhDr. Ivan Rynda